

YOSHLARDA INNOVATSION TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA JADIDLAR FALSAFASINI O'RGANISH MASALALARI

*Jo'ramurodov Nodir G'aybullayevich, Samarqand davlat chet tillar instituti
tadqiqotchisi*

ISSUES OF STUDYING MODERN PHILOSOPHY ON THE BASIS OF DEVELOPING INNOVATIVE THINKING IN YOUTH

*Joramurodov Nodir Gaybullayevich, Researcher of the Samarkand State
Institute of Foreign Languages*

ВОПРОСЫ ИЗУЧЕНИЯ ДЖАДИДСКОЙ ФИЛОСОФИИ НА ОСНОВЕ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ У МОЛОДЕЖИ

*Журамуродов Нодир Гайбуллаевич, научный исследователь
Самаркандского государственного института иностранных языков*

Annotatsiya: Maqolada axborotlashgan jamiyatda yoshlarni qadriyat va udumlarga hurmat ruhida kamol toptirish, ularning dunyoqarashi va falsafiy tafakkurini rivojlantirishga salbiy ta'sir qiluvchi omillar, yosh avlod tarbiyasida jadidlar falsafiy merosining ahamiyati tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: axborotlashgan jamiyat, komil inson, yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy ong va ijtimoiy fikr, falsafiy dunyoqarash, texnotron jamiyat.

Abstract: In the article, the factors that negatively affect the development of young people in the spirit of respect for values and traditions, the development of their worldview and philosophical thinking, the importance of the philosophical heritage of the past in the education of the young generation are studied in the article.

Key words: information society, perfect person, youth education, social consciousness and social thought, philosophical outlook, technocratic society.

Аннотация: В статье рассматриваются факторы, негативно влияющие на развитие молодежи в духе уважения к ценностям и традициям, развитие ее мировоззрения и философского мышления, значение философского наследия прошлого в воспитании молодежи.

Ключевые слова: информационное общество, совершенный человек, образование молодежи, общественное сознание и общественная мысль, философское мировоззрение, технократическое общество.

KIRISH. Yosh avlod kamoloti, farzand ta'lim-tarbiyasi biz uchun barcha davrlarda ham eng muhim vazifa bo'lib kelgan, zotan har bir ota-ona uchun farzandining aqlan va jismonan sog'lom, ma'nan yetuk inson bo'lib kamolga yetishi chinakam baxt hisoblangan. Asrlar davomida ushbu muhim masalaga ustuvor vazifa sifatida qaralgan, ajdodlardan meros bo'lib kelayotgan urf-odatlar, an'ana va qadriyatlarning o'z holicha saqlanishi va kelajak avlodga bekam-u ko'st yetkazilishi ham o'sib kelayotgan yosh avlodning qay darajada ta'lim-

tarbiya olishiga, qanday inson bo'lib voyaga etishiga bevosita bog'liq bo'lgan. E'tiborlisi, farzand tarbiyasiga ota-bobolarimiz ulug' mas'uliyat va sharafli burch sifatida qarashgan, ularning izzati, obro'-e'tibori farzandlarining el-yurt, vatan uchun ko'rsatgan xizmatiga, xalq farovonligi, vatan ozodligi yo'lidagi kurashlari, janglardagi mahoratiga qarab baholangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Yosh avlod ta'lim-tarbiyasi ustuvor masala sifatida ko'rilayotgan yangi O'zbekistonda ham

[https://orcid.org/
0244-0024-0304-0342](https://orcid.org/0244-0024-0304-0342)
e-mail:
[nodirjo'ramurodov@
gmail.com](mailto:nodirjo'ramurodov@gmail.com)

farzandlarimizning har jihatdan mukammal insonlar bo'lib voyaga etishlarini ta'minlash borasida e'tirofga molik ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Birlashgan millatlar tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqida davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ayni masalaga butun dunyo ahli e'tiborini qaratib, "Sayyoramizning ertangi kuni, farovonligi farzandlarimiz qanday inson bo'lib kamolga yetishi bilan bog'liq. Bizning asosiy vazifamiz – yoshlarning o'z salohiyatini namoyon qilishi uchun zarur sharoitlar yaratish, zo'ravonlik g'oyasi "virusi" tarqalishining oldini olishdir. Buning uchun yosh avlodni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, uning huquq va manfaatlarini himoya qilish borasidagi ko'p tomonlama hamkorlikni rivojlantirish lozim"[1.252], deya ta'kidlaganligi ham bejiz emas. Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish, yoshlar manfaatlarini har tomonlama ro'yobga chiqarish, yoshlar tafakkurining siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-madaniy va ma'naviy asoslarini yanada mustahkamlash va rivojlantirish borasida davlatimiz olib borayotgan oqilona siyosatning ifodasi sifatida 2016-yil 14-sentyabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun bu boradagi ishlar rivojida dasturulamal bo'lib xizmat qilmoqda.

Aytish o'rinliki, shiddat bilan rivojlanib borayotgan bugungi globallashuv jarayonida jamiyat hayotining turli sohalaridagi o'zgarish va evrilishlarga guvoh bo'lmoqdamiz. Ayniqsa, bugungi kunda o'sib kelayotgan yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga zamonaviy texnologiyalar hamda axborot-kommunikatsiya vositalarining ta'siri tobora kuchayib bormoqda. Ana shunday bir sharoitda yoshlarning aql-u tafakkurini boyitish, ajdodlarga munosib avlod bo'lib voyaga yetishlarini ta'minlash, mamlakat istiqboli, Vatan taqdiriga befarq bo'lmagan insonlar bo'lib shakllanishi uchun qulay muhit yaratish har qachongidan ham dolzarb ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Bugun dunyoda sodir bo'layotgan o'zgarishlar, erishilayotgan olamshumul yangiliklarni atigi ellik yil oldin hatto tasavvur ham qilib bo'lmas edi. Xususan, bugun axborotlashgan jamiyatda turli-tuman axborot uzatish vositalari, gadjetlar hayotimizning ajralmas qismiga aylanib, ming yillardan buyon saqlanib kelayotgan qadriyatlarimizga ham ta'sir qila boshladi. E'tibor qiling, bugun yaqin qarindoshingizdan borib, hol so'rashdan ko'ra,

telefon orqali ko'ngil so'rab qo'yish odatga aylanmoqda. To'y-ma'rakalarga ham taklifnomalar telefon orqali jo'natilmoqda, mehr-oqibat, diyonat degan tushunchalar mohiyatiga darz ketayotgandek, go'yo. Bu esa, ayniqsa, o'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasida, ularning komil inson bo'lib voyaga yetishida o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi, albatta.

TAHLIL VA NATIJALAR. O'zbek adabiy tilining asoschisi, hazrat Alisher Navoiy ijodining bosh g'oyasi ham komil insonni tarbiyalashdan iborat ekanligini, buyuk mutafakkir har bir dostonida ushbu masalaga alohida e'tibor qaratganligini nazarda tutadigan bo'lsak, ushbu masala bundan besh yuz yil muqaddam ham dolzarb ahamiyatga ega bo'lganligini ko'rishimiz mumkin. Zero, Navoiy talqiniga ko'ra, faqat komil insongina ozod va obod vatanni bunyod etishni, o'zgalarga yaxshilik qilishni, barchaga foyda keltirishni maqsad qiladi. Komil inson tushunchasi mehr-muruvvatda, xayr-u saxovatda, adolatda namoyon bo'ladi, kishidagi ornomus, iroda va matonat bilan uyg'unlashib ketadi. Hazrat Navoiy "Farhod va Shirin" dostonida insoniy go'zal sifatlar xususida bayon qilib, kishi faqat ilm egallash natijasida ana shunday sifatlarga erishishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Dedi, har ishniki qilmish odamizod,

Tafakkur birla bilmish odamizod,

-deya inson har bir ishni amalga oshira olishi mumkinligini, faqat buning uchun aql-u tafakkurini ishlatishi, ya'ni bilim egallashi keraklagiga e'tibor qaratadi[2.27]. Bundan tashqari, Navoiy "Hayrat ul-abror" dostonida ham yoshlar tarbiyasiga, ularning ta'lim olishlariga alohida,

Yo'l yamon-u yaxshisidin yema g'am,

"Bismilloh"... degil-u qo'ygil qadam,

- deya yoshlarni ilm olishda, hunar egallashda yo'lda uchraydigan turli sinovlardan, mashaqqatlardan cho'chimaslikka, ko'zlagan manzillari sari dadil odimlashga da'vat etadi. Shu boisdan ham, o'tgan asr boshlarida millat farzandlari ta'lim-tarbiyasi, ularning o'qib, ilm olishlarini bosh maqsad sifatida belgilab, shu yo'lda xizmat qilgan jadid bobolarimizni hazrat Navoiyning ma'rifat yog'dusini taratish yo'lidagi izdoshlari desak, yanglishmaymiz.

Bugungi Yangi O'zbekistonning komil inson bo'lishga da'vogar yoshlari ham yuqori axloqli, ma'naviy jihatdan yetuk bo'lish bilan birga, ajdodlar merosiga hurmat ko'rsatuvchi, qadriyatlarimizni ardoqlashga, ulug'lashga va kelajak avlodga

yetkazishga xizmat qila olishdek qobiliyatlarga ega bo‘lmog‘i lozim. Shuni esdan chiqarmaslik kerakki, aqlan va jismonan barkamol, ma‘naviy yetuk insongina jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘sha oladi, qalbi yaxshilikka, ezgulikka moyil inson olamni go‘zallikka burkashga qodir bo‘ladi. Demak, bugungi sharoitda yoshlarning innovatsion tafakkurini boyitish, ularni milliy qadriyatlarimizga sadoqat, ajdodlar merosiga hurmat ruhida tarbiyalashga e‘tiborni kuchaytirish, Yangi O‘zbekistonda kechayotgan tub islohotlar, barcha sohalarda amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarga daxldorlik hissi bilan yashashga o‘rgatish har qachongidan ham muhim hisoblanadi.

Buyuk mutaffakir, Turkiston jadidlarining otasi, butun umri va faoliyatini yoshlar ta‘lim-tarbiyasiga bag‘ishlagan Mahmudxo‘ja Behbudiy o‘zining “Yoshlarga murojaat” nomli maqolasida ushbu masala xususida chuqur qayg‘urib, shunday yozadi:

“Muhtaram birodarlar! Siz xizmat qiladurg‘on doiralarda sizdan katta va sizdan oz ishlaydurg‘on va sizlarg‘a ish buyuraturg‘on kishilar borki, sizdan besh, hatto yigirma daf‘a ziyoda vazifa olur. (Ba‘zi bonka va tijoratxonalarda oyinda besh yuz, hatto ming so‘m olaturg‘on kishilar bor va ularni tijorat maktabig‘a o‘qig‘oni besh-olti yilgina-dir). Muning sababi nadir? Albatta, munga javob berursizki, bizning ustimizdan qarayturg‘onlarning “ilmi zamoniysi” bizdan ziyoda deb. Bas, ma‘lum bo‘ldiki, hozirgi zamon ishlariga kirib, vazifa olmoqqa va ish qilmoqqa “Ilmi zamoniyy” degan nimarsa lozim ekan va har kim baqadar bilgusi vazifa olur ekan. Bas, siz muhtaramlar ham o‘z avlodingizni va aziz bolalarinigizni, agarda xohlasangizki, sizdan ko‘ra taraqqiy etsa, din va millatg‘a xizmat etsa, shu ilmi zamoniyni tahsil qilmoq uchun harakat qilmog‘ingiz lozimdur”[3.55].

Ya‘nikim, Behbudiy aytmoqchiki, bugun ishlab turgan joyingizda olayotgan, ro‘zg‘oringizga yetib turgan besh-o‘n so‘m oylikka qanoat qilib, bundan yaxshirog‘iga intilmayapsiz. Vaholanki, sizga o‘sha oylikni berayotganlarning o‘zlari sizdan ko‘ra yigirma barobar maosh olmoqdalar. Nima uchun siz ham ularday bo‘lishga harakat qilmaysiz, o‘zingizdan pastda bo‘lgan vatandoshlaringizni bugungi darajangizga chiqishiga ko‘maklashmaysiz, -deya yoshlarni yangi marralar sari ruhlantirishga harakat qiladi. Buning birgina yo‘li esa, farzandlarga sifatli ta‘lim bermoq ekanligini bot-bot ta‘kidlaydi. Aslida, jadidlar falsafasining asosini ham

millat farzandlarining o‘qib, ilm olishlarini, zamon bilan hamnafas bo‘lishlarini ta‘minlash, yangicha fikrlaydigan, olamga sog‘lom aql va idrok bilan boquvchi yoshlarni kamolga yetkazishdek ulug‘ vazifa va maqsadlar tashkil qiladi. Jadidlar biror-bir olamshumul voqeani sodir etmadilar, ixtirolar yoki kashfiyotlar qilmadilar. Ular shunchaki, ta‘limga yangicha qarash va uslublarni olib kirdilar xolos. Ana shu birgina yangilikning o‘zi esa asrlarga tatigulik voqea bo‘ldi, aslida. Ma‘rifatparvar allomalar amalga oshirgan ushbu yangilik, ya‘ni “Jadid maktab”larining yo‘lga qo‘yilishi natijasida Turkiston o‘lkasida qanchadan-qancha yoshlar tez va oson bilim olish, savod chiqarish imkoniga ega bo‘ldilar. Ya‘ni shu paytgacha amalda bo‘lgan eski maktablar, “Usuli qadim” maktablari o‘rniga “Usuli savtiya”, ya‘ni yangi maktablarda bolalar tez va qisqa muddatlarda harf tanish bilan birga, o‘zlari uchun tamoman yangilik bo‘lgan geografiya, tarix, matematika singari fanlar bilan ham tanishdilar, dunyoga yangicha nazar, teran nigoh bilan qaray boshladilar. Eng muhimi, ma‘rifatparvar bobolarimiz nafaqat maorif va maktabdorlik sohasida, balki jurnalistika, noshirlik, kitobxonlik, teatr sohasidagi faoliyatlari orqali ham bor sa‘y-harakatlarini ushbu ezgu maqsadga, ya‘ni millat farzandlarining ta‘lim-tarbiyasiga qaratdi.

XULOSA. Bugungi kun yoshlarining tafakkurini boyitish, innovatsion g‘oyalari, loyihalarini rivojlantirish borasida yurtimizda amalga oshirilayotgan ishlar, ushbu masalaga qaratilayotgan e‘tibor har jihatdan e‘tirofli. Bu esa, Yangi O‘zbekistonda o‘sib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama barkamol insonlar qilib tarbiyalash, zamon talablari asosida ta‘lim olishlarini ta‘minlash, mamlakat taraqqiyotiga xizmat qiladigan mutaxassislar bo‘lib etishishlari va provardida yoshlar jamiyatda yuz berayotgan demokratik o‘zgarishlar va yangilanishlar jarayonining faol ishtirokchisi bo‘lishlari masalasi ustuvor ahamiyat kasb etayotganligini ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. –Toshkent: O‘zbekiston, 2-jild, 2018.
2. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to‘plami. 20 jildlik. 1991.
3. Mahmudxo‘ja Behbudiy. Yoshlarga murojaat. //O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati gazetasi, O‘zbekiston, 1992.